

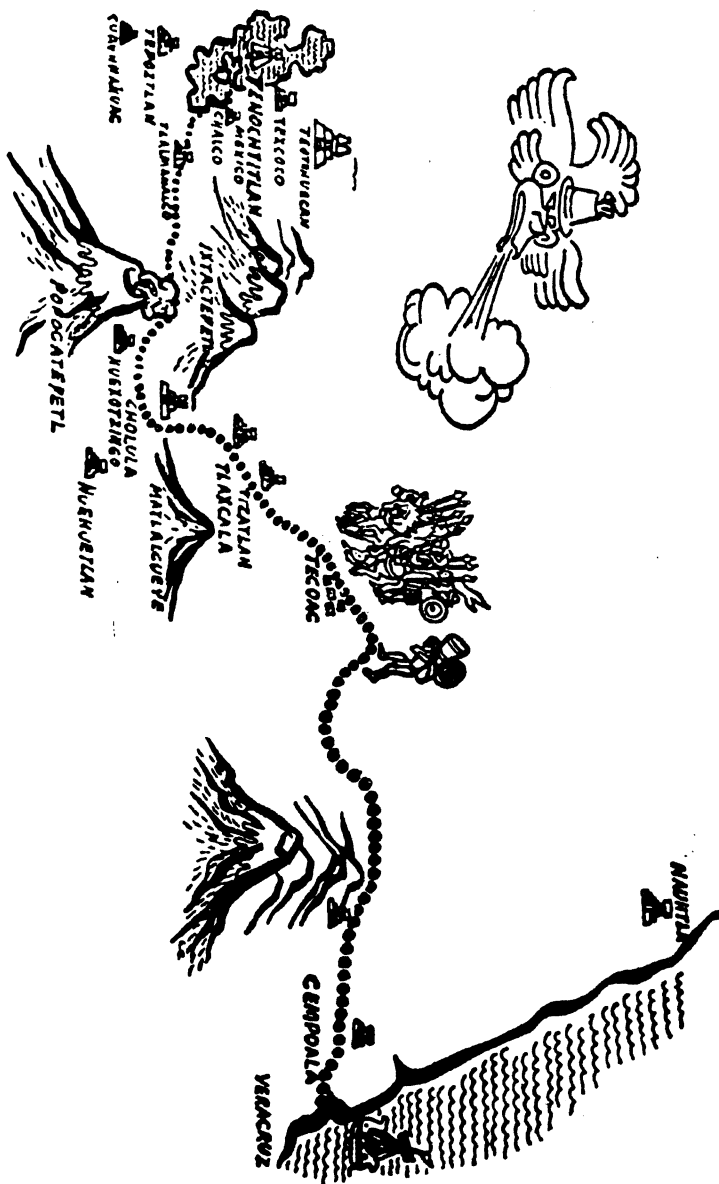
CONQUISTA POHLEDEM PORAŽENÝCH

VYPRÁVĚNÍ INDIÁNŮ O DOBYTÍ MEXIKA

ÚVOD, VÝBĚR A POZNÁMKY
MIGUEL LEÓN-PORTILLA

VÝBĚR NAHUASKÝCH TEXTŮ
ÁNGEL MARÍA GARIBAY K.
MIGUEL LEÓN-PORTILLA

ILUSTRACE Z KODEXŮ
ALBERTO BELTRÁN

Směr dobývání

a jejich uměním. Anebo královského kronikáře Antonia Herreru, který nashromáždil neuvěřitelné množství původních informací a publikoval je v *Obecné historii*. Zkrátka je možno říci, že nejen historiografie španělská a portugalská, ale také francouzská, anglická, německá i italská nabraly druhý dech, když si z přírodních a společenských reálií Nového světa učinily nový předmět studia. I přes nepopíratelný obdiv a zájem Starého světa o nové události a obyvatele tohoto kontinentu se málokdy hovoří o obdivu a zájmu indiánů, kteří byli rovněž udiveni příchodem lidí z jiného, pro ně neznámého světa.

Je-li lákavé studovat rozličné způsoby, jak Evropané vnímali ty, které mylně nazývali „indiány“, je naopak stejně, ne-li mnohem více zajímavé podrobně studovat a zkoumat indiánské myšlení, které je nám zároveň tak vzdálené i tak blízké. Co si mysleli lidé z Nového světa, zvláště pak Mezoameričané: Nahuové, Mayoové a příslušníci dalších etnických skupin, když spatřili objevitele a dobyvatele blížící se k jejich pobřeží a osadám? Jaké byly jejich první myšlenky? Jaký smysl přisuzovali obraně? Jak hodnotili svou porážku?

Na všechny tyto otázky jistě nelze odpovědět do všech detailů. Případné odpovědi lze nicméně hledat u těch indiánských kultur, které dosáhly vyššího vývojového stupně. Na jedné straně máme k dispozici indiánské texty a malby a na druhé pak španělské zprávy: nabízejí se dva různorodé pohledy¹ do zrcadla historie, ve kterém

¹ Druhý svazek edice *Biblioteca del Estudiante Universitario (Knihovna univerzitního studenta)*; vydal Augustin Yáñez, který provedl výběr z několika hlavních španělských zpráv o conquistě. Do výboru je zařazena i mayská kronika *Chac-Xulub-Chen*. Viz: *Crónicas de la conquista*, Úvod, výběr a poznámky připravil A. Yáñez, 2. vyd., Biblioteca del Estudiante Universitario 2, UNAM., Mexico, 1950.

Vyprávění Andrése de Tapia, části Cortésových dopisů (česky *Dopisy: druhý a třetí dopis o dobytí Tenochtitlánu*, 2000), jakož i *Pravdivá historie* Bernala Díaze (česky *Pravdivá historie dobývání Mexika*, 1980), které

se dobývání odráží. Je přirozené, že se svědectví Mezoameričanů a Španělů od sebe značně liší. V podstatě i přes vzájemné nepochopení a vzájemné odsouzení jsou obě verze v podstatě velice lidské. V každém případě by se měly studovat bez zaujetí; jen seriózní zkoumání bez zášti či zaslepené náklonnosti k jednomu či druhému napomůže pochopit kořeny novodobého Mexika, které je živoucím důsledkem násilného střetu dvou světů.

V mezoamerickém regionu nabízí především mayská a nahuaská kultura rozsáhlá svědectví indiánů o conquistě. Obě kultury měly svou historii, písmo a ústní tradici. Následující text prokazatelně dokládá zájem indiánských národů o své dějiny a snahu uchovat svěbytný pohled indiánů na conquistu.

ZÁJEM INDIÁNSKÉ SPOLEČNOSTI O DĚJINY

Mayské stély a nahuaské památky, staré kodexy a letopisy (tzv. *xiuhámatl*), sepsané zčásti ideografickým, zčásti teprve se formujícím fonetickým písmem, podávají svědectví o značném zájmu zejména Nahuů a Mayů o uchování dřívějších významných událostí v paměti. Jedná se o texty, které si Nahuové osvojovali zpaměti v předkolumbovských vzdělávacích centrech; studenti se učili zpaměti odříkávat staré příběhy rok po roce, podle toho, kdy se udály a jak jsou zaznamenané v kodexech.

Ocitujme jedinečné svědectví o úsilí indiánů uchovat si svou vlastní historii převzaté od Antonia Herrery, hlavního kronikáře krále Filipa II., který cíleně nevychvaloval indiány, zato však lépe než kdokoliv jiný na konci 16. století uspořádal zprávy a vyprávění indiánů ve svém díle *Obecné dějiny skutků Kastilců na oceánských*

ostrovech a pevnině moře oceánského (Historia general de los hechos de los castellanos en las Islas y Tierra Firme de el Mar Océano). Nechť čtenář promine delší úryvek z desátého svazku čtvrtého desetiletí:

Národy Nového Španělska si v paměti uchovávaly starodávné události: Na Yucatanu a v Hondurasu existují vázané papírové knihy, ve kterých indiáni rozdělili minulost do časových celků a shromáždili poznatky o rostlinách, zvířectvu a mnohých přírodních úkazech. V mexické provincii měli svou knihovnu, historické knihy a malované kalendáře, ve kterých pro zobrazení jednoho pojmu používali různé znaky, zatímco obrazce bez konkrétního přiřazení pojmu mohly nabývat různých významů.

K zaznamenání časového úseku, ve kterém se události staly, používali jakési kruhy: každý představoval jedno údobí tvořené padesáti dvěma roky. Vedle těchto kruhů byly k jednotlivým rokům přiřazeny obrázky, jakož i již zmíněné znaky, které připomínaly dávný časový úsek a zapamatováníhodné události v něm. Ve znaku Třtina je znázorněn člověk v barevných šatech a s kloboukem, což odpovídá roku, kdy k nim přijeli Kastilci. Od tohoto okamžiku se odvíjely další události.

A jelikož jejich zápis není tak dokonalý jako naše písmo, nemohly grafické znaky odpovídat přesně slovům, nýbrž v zásadě jen určitým myšlenkám, kterým se učili zpaměti a pronášeli je ve zpěvech a v proslovech na shromážděních. Usilovali, aby se je mládež naučila nazpaměť, a kvůli tomu měli školy, ve kterých stařešinové učili tyto věci mladíky, a díky této tradici – ústnímu podání se do dnes většinou zachovaly kompletní.

A poté, co Kastilci vstoupili do země indiánů, naučili indiány umění psaní. Ti pak sepsali své modlitby a zpěvy přesně tak, jak si je od nejstarších dob předávali. Stejně jak si dříve zaznamenávali myšlenky pomocí znaků a obrazů, tak zapsali i Otčenáš, Zdrávas Maria a celou křesťanskou věrouku.²

budou dále citovány, uvádějí několik zásadních závěrů ohledně „pohledů Španělů na conquistu“. Jinou perspektivu pohledu na události nabízejí zde uvedené nahuaské texty.

² Herrera, Antonio de, *Historia general de los hechos de los castellanos en las Islas y Tierra Firme de el Mar Océano*. Década IV, lib. X, L. IV. Editorial Guaranía, Buenos Aires, Argentina, s. 130–131.

ÚVOD

Indiánské texty, hlavně pak Sahagúnovi informátoři, se zmiňují o několika cestách Motecuhzových poslů na pobřeží zálivu, kde se objevili cizinci. Ocitujeme zde několik prvních textů z Florentinského kodexu (Códice Florentino) týkajících se instrukcí, které dal Motecuhzoma svým poslům. V nich se zřetelně promítají staré tradované představy Nahuů o objevení se Španělů: jejich příchod si vysvětlovali tak, že přichozí je jejich bůh Quetzalcoátl, jejich princ.

Následovně Mexičané popisují, jak poslové došli až na břeh moře a byli přijati Španěly, kterým odevzdali dary od Motecuhzomy. Obzvláště zajímavý je popis, jak Španělé okamžitě nakládají s dary věnovanými Cortésovi, a způsob, jakým se snažili posly ihned zastrašit výstřelem z děla před jejich očima. Třetí část této kapitoly pojednává o návratu poslů Motecuhzomových vyslandů do Mexika-Tenochtitlánu a o informacích, které o Španělech podávají: o jejich dělech, o zvířatech, na kterých přijeli – označují je za jakýsi druh obrovských „jelenů“ bez parohů –, o jejich psech atd.

MOTECUHZOMA DÁVÁ INSTRUKCE SVÝM POSLŮM

Motecuhzoma ihned vydal příkaz Pínotlovi z Cuetlaxtlanu a všem ostatním. Řekl jim: „Dejte rozkaz, ať jsou po celém pobřeží postaveny hlídky v místech zvaných Nauhtla, Tuztlan, Mictlancuauhtla, v místech, kde se cizinci asi vylodí.“

A tak byly ihned vydány rozkazy hlídkám na pobřeží.

Motecuhzoma mezitím k sobě povolal své prince: Cihuacóatla, Tlilpotonquia, Tlacochealcátla, Cuappiaztzina, Tizociahuácatla, Quetzalaztatzina, Huiznahuatlailótlaka, aby vyslechli zprávu, kterou dostal, a aby jim ukázal náhrdelníky, jež dal zhotovit.

Také jim řekl: „Obdivovali jsme se modrým tyrkysům. Budou dobře schované. Schovejte dobře své poklady. Jestli je ponecháte volně, aby se ztratily, jejich budou naše domy, naše děti, i ty, které jsou ještě v lůně mateřském.“

A blížil se rok, který hraničí s rokem 13-Králík. Když už končil rok 13-Králík, znovu se objevili, znovu byli viděni.

Urychleně přicházejí o tom zpravit Motecuhzomu. Když se to dozví, rychle posílá posly. Bylo to, jako by byl přesvědčen, že nově přichozí je opravdu náš princ Quetzalcoátl.

Tak to cítilo jeho srdce: přišel sám, on, náš princ, přišel tedy, vrací se, aby poznal místo svého trůnu, svého žezla. Proto se choval tak hrdě, když kdysi dávno odcházel z této země.

Vyslal tedy Motecuhzoma pět poslů, aby se s ním sešli, aby mu odevzdali dary. Vedl je kněz, který měl na starosti svatyni v Yohualinchanu. Další byl z Tepoztlánu, třetí z Tizatlanu, čtvrtý z Huehuetlanu, pátý z velkého Mictlanu.

Řekl jim:

„Přiblížte se, pánové jaguáři, přiblížte se.

Prý se znovu objevil náš pán na zemi.

Jděte mu v ústrety, jděte a slyšte ho; poslouchajte dobře, co vám říká. Poslouchajte dobře a zapamatujte si to.“

Sotva si oddechli a už pokračovali dál ve své cestě. Dorazili do Tecpantlayacaka. Odtamtud rychle pokračovali, až dorazili do Cuetlaxtlanu. Tak jako na počátku své cesty také při zpáteční cestě si zde na chvílku odpočinuli.

Cuextlaxteca jim řekl: „Aspoň jeden den si odpočiňte! Posilněte se jídlem!“

Ale oni mu odpověděli: „Nemůžeme! Máme naspěch: musíme podat zprávu našemu králi Motecuhzomovi. Řekneme mu, co jsme viděli. Věci hodné obdivu. Věci nevidané! Anebo ty jsi snad už náhodou o tom slyšel?“

NÁVRAT VYSLANCŮ

A tak se rychle vydali na cestu zpět do Mexika. Vstoupili do města v noci; v noci dorazili do Mexika.

Když Motecuhzoma vyslal posly k moři, opustil ho spánek a ani jídla se nedotkl. S nikým nemluvil. A pokud se něčemu věnoval, pokládal to za zbytečné. Stále jen vzdychal. Byl zdrcený, byl zničený.

Už ho nezajímalo nic, co činí radost, co poskytuje rozkoš.

Jen opakoval: „Co se s námi stane? Kdo tu zůstane?“

Jiné časy jsem zažil! Na smrt je zraněné mé srdce! Jako by bylo ponořeno do chilli, tolik se trápí, tak hoří!“

„Kam se obrátit, náš pane?“

A tak dal příkazy těm, co měli na starosti jeho bezpečnost, kteří chránili jeho věci.

Řekl jim: „I kdybych spal, dejte mi ihned vědět, že se už vrátili ti, co jsem je poslal k moři.“

Když se tak stalo a přišli mu to oznámit, řekl: „Tady je nechci vyslechnout. Vyslechnu je v domě Hada. Ať se tam odeberou.“

Také dal příkaz: „Natřete nabílo dva vězně!“

A tak se vracející poslové odebrali do domu Hada. Také Motecuhzoma. Před jeho očima byly vykonány oběti. Otevřeli vězňům hrud, jejich krví pokropili přicházející vyslance.

To bylo učiněno proto, protože měli za sebou tak významnou cestu: viděli bohy, hleděli jim do tváře, viděli jejich hlavy! S bohy mluvili!

CO VŠECHNO VIDĚLI VYSLANÍ POSLOVÉ

Když to bylo vykonáno, poslové podali zprávu Motecuhzomovi. Pověděli mu, co všechno obdivovali u příchozích, co všechno viděli a jaká byla jejich jídla.

A když Motecuhzoma vyslechl všechno, co mu poslové sdělili, velice se polekal, velmi se podivil. Hlavně hodně jejich potravě.

A také ho polekalo, když slyšel, co se stane, když člověk omdlí: zalehne mu v uších.

A když dělo vystřelí, z jeho vnitřností přitom vyletí něco jako kamenná koule: srší oheň, létají jiskry a kouř, který z děla vychází, odporně páchne, je cítit hnílobou, proniká až do mozku a způsobuje potíže.

Pokud střela udeří do kopce, ten jako by puknul, popraská. Pokud koule zasáhne strom, rozdrťí ho na třísky. Něco neuvěřitelného, jako by do něj někdo foukl zevnitř.

Jejich válečné ozdoby jsou železné. Jejich oděvy jsou ze železa, přilby na hlavách jsou železné, ze železa jsou jejich štíty, ze železa jsou jejich kopí.

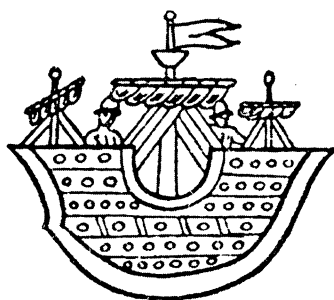
Na svých hřbetech je nosí jeleni, takže sahají až ke stropu.

Jejich těla jsou úplně zahalená, jsou jim vidět jen obličej. Jsou bílí jako vápno. Vlasy mají žluté, někteří černé. Vousy dlouhé a žluté; knírek také žlutý. Vlasy kadeřavé, jemné a trochu rozevláté.

Co se týká jejich pokrmů, jsou podobné těm, co jedí lidé: jsou bílé, stravitelné, jako by to byla sláma. Jako by to byla dřev z kukuřice a chutná to jako šťáva z kukuřičné třtiny. Trochu sladká, trochu medová: jí se to jako med, jsou to jídla sladká.

Jejich psi jsou obrovští, zvlněných a hladkých uší, velkých visících jazyků, z očí jim srší oheň, tryskají jiskry: jejich oči jsou žluté, barvy sytě žluté. Jejich břicha jsou hubená, propadlá jako nosítka, žlábkovaná. Jsou velmi silní a robustní, nejsou chvilku klidní, funí s vyplazeným jazykem. Jsou pokryti barevnými skvrnami jako jaguáři, mnoho barevných skvrn.

Když to Motecuhzoma slyšel, naplnilo ho to velkým strachem Jeho srdce jako by se zastavilo, stáhlo se do ulity, zachvátila ho úzkost.³

IV

PSYCHOLOGICKÝ PORTRÉT MOTECUHZOMY

³ Sahagúnovi informátoři: *Códice Florentino (Kodex florentinský)*, kniha XII, kap. III a IV (verze Ángela M. Garibaye K.).

ÚVOD

Zvěstmi posílá o příchodu cizinců, kteří s sebou přivezli podivná zvířata a nepochopitelné věci, byl Motecuhzomův duch stále více znepokojen. Sahagúnovi informátoři vyprávěli, jak vládce vyslal celou řadu kouzelníků a čarodějů, aby pomocí magie zabránili Španělům přiblížit se k Mexiku-Tenochtitlánu. Protože váhal, jestli to přece jen nejsou bozi, poslal také zajatce, aby byli před nimi obětováni. Informátoři nám živě popisují, jaká byla reakce Španělů, když oběť spatřili.

Text také vysvětluje, proč byli dobyvatelé považováni za „bohy“. Dříve než si Mexikové dokázali události vysvětlit logicky podle toho, jak se situace vyvinula, vycházeli ze starého mýtu o návratu boha Quetzalcoátla. Domnívali se, že z nebe přišli bohové, že se bohové vrátili.

Mágové neuspěli při svém pokusu Španěly uhranout a docílit, aby se dali na ústup. Vyslaní poslové o tom ihned informovali Motecuhzomu.

V Mexiku-Tenochtitlánu Motecuhzoma i všechen lid žili ve velké hrůze. „Bohové“ či cizinci přicházející odněkud za velkým mořem mohou každou chvíli proniknout až do velkého města Mexičanů. Indiánský text nám popisuje cosi jako obraz duševního stavu Motecuhzomy trápeného pochybami a váháním. A nakonec uvidíme velkého krále či tlahtoaniho smířeného, ovládajícího své srdce a očekávajícího, co se bude dít.

MOTECUHZOMA POSÍLÁ MÁGY A KOUZELNÍKY

V tu dobu Motecuhzoma vypravil k cizincům poselstvo. Bylo složeno z věstců, mágů, také statečných bojovníků-velitelů.

Ti měli mimo jiné za úkol postarat se o všechno, co bylo určeno k jídlu: slepice, vajíčka od slepic, bílé kukuřičné placky. O všechno, o co by přichozí Španělé požádali anebo čím by bylo uspokojeno jejich srdce. Aby se cítili být dobře uvítáni.

Poslal s nimi také vězně, aby jim byli obětováni, kdyby náhodou chtěli pít jejich krev. Poslové všechno splnili.

Ale když Španělé uviděli obětování vězňů, pocítili hnus, plivali, třeli si řasy, zavírali oči, kroutili hlavou. A jídlo, které bylo postříkané krví, s odporem vyhazovali, protože krví skropené jídlo silně páchlo, vyvolávalo hnus, jako by to byla hnilobná krev.

Motecuhzoma i přes své pochyby věřil, že cizinci jsou bohové, měl je za bohy, a tak je chtěl uctít jako bohy božskou potravou, krví. Proto byli ctěni, byli nazýváni „Bohové přicházející z nebe“. A co se týče černochů, ty nazývali „božskými špinavci“.

Nakonec přece jen Španělé jedli bílé kukuřičné placky, vajíčka a všechny druhy ovoce:

zapote (různé druhy),

tezonzapote (mamey),

aztazapote (bílé zapote),

zapote kuřecí hovínko (možná chicozapote),

camote, cauhamote, poxcauhamote (camote špinavé: fialové),

xochicamote (camote fialové), tlapalcamote (červené camote).

Jícama, mazaxócotl (ovoce jelena?), říční ovoce (atoyacote), guayaba (xalxocótl).

Cauhjilotes, aguacates, huajes, tecojotes, capulines, červené tuny, sladké tuny, tuny zapote, tuny vodní.

Také poslal stravu pro „jeleny“ (koně); výhonky rákosy a trávu.

Ale také, jak se zdálo, je vyslal proto, aby zjistili, o jaké lidi se ve skutečnosti jedná, pokud to nejsou bohové, a jestli by bylo možno je očarovat, zapůsobit na ně kouzlem. Seslat na ně malomyslnost či nějaký zármutek anebo něco podobného.

Anebo jestli by na ně mágové mohli kouzelným slovem přivolat nemoc či smrt, popřípadě způsobit, že by se chtěli vrátit tam, odkud přišli.

Mágové učinili všechno, co bylo v jejich silách, ale nedosáhli vůbec ničeho, nic nezmohli.

MOTECUHZOMA JE INFORMOVÁN O NEZDARU MÁGŮ

Protože poslové u Španělů ničeho nedosáhli, ihned se vrátili a informovali Motecuhzomu o jejich vojenském postavení a jejich síle: „Nejsme jim rovnocennými soupeři, neznaménáme pro ně nic!“

A tak Motecuhzona dal velice naléhavé příkazy: byl rozrušen, příkře nařídil pod trestem smrti svým radním pánům, všem hodnostářům a kapitánům, aby byli ke Španělům velmi pozorní a hlavně aby jim vyhověli ve všem, co budou požadovat.

A když Španělé vystoupili ze svých lodí a vydali se na pochod, když už pokračovali ve své cestě, bylo o ně pečlivě postaráno, byla jim prokazována úcta: byli pod ochranou Mexiků, kteří je doprovázeli a pečovali o ně.

OBAVY MOTECUHZOMOVY I VŠEHO LIDU

Motecuhzoma o všem přemítal, byl ustaraný a plný hrůzy a strachu: uvažoval, co se stane městu. A všichni měli strach. Vládla velká hrůza a zděšení. Mluvílo se o tom, co se stalo.

Lidé se srocovali, dohadovali se, tvořily se skupinky, byl slyšet pláč, vytrvalý pláč, oplakávali jeden druhého. Chodili se sklopenou hlavou. S pláčem se všichni zdravili; plačící se zdravili. Objevila se snaha povzbudit se, lidé povzbuzovali jeden druhého. Jeden druhému poskytovali útěchu, laskali se s dětmi.

Otcové říkali: „Ach, dětičky moje! Co se s vámi stane? Stanete se obětmi toho, co přijde!“

A matky říkaly: „Dětičky moje! Budete se divit tomu, co vás čeká!“

Také se povídalo, veřejně se o tom mluvilo, řekli i Motecuhzomovi, aby si to poslechl a dobře uložil do svého srdce:

Jedna naše žena, co doprovází cizince, mluví jazykem náhuatl. Jmenuje se Malintzin, její domov je v Tetipaku. Tam na pobřeží se s ní setkali.

V tu dobu také Španělé naléhali, vyptávali se na Motecuhzomu. Jak vypadá, jestli je chlapec či zralý nebo starý muž. Jestli je zdatný nebo už vetčný stařec, jestli má bílé vlasy.

Odpověděli na to „bohům“, Španělům:

„Je to muž zralého věku. Není robustní, naopak je hubený, štíhlý, křehké postavy.“

MOTECUHZOMA PŘEMÝŠLÍ O ÚTĚKU

Když Motecuhzoma slyšel, jak se na něho bohové vyptávali, jak pátrali po jeho osobě, chtěli vidět jeho tvář, srdce se mu sevřelo

ÚVOD

V následujícím textu Sahagúnových informátorů, který se nachází ve Florentinském kodexu (Códice Florentino), se vypráví zajímavá historka. Dobyvatelé po masakru v Cholule pokračovali v cestě ve společnosti Tlaxcaltéků směrem do údolí Mexika. Když dorazili do blízkosti sopek, do takzvaného „Průsmyku orla“ podle Mexiků, přišli jim naproti další poslové vyslaní Motecuhzomou v čele s Tzihuacpopocatzinem a předali jim dary. Mexikové popsali reakci cizinců: [...] rozzářil se jim obličej [...]. Jako opice zvedali zlato, [...] jako hladová prasata toužili po zlatě.

Dále se popisuje, jak se Tzihuacpopocatzin podvodně snažil vydávat za Motecuhzomu. Jeho záměr byl zmařen. Vzápětí se dobyvatelé setkali s dalšími posly. Byli to kouzelníci, kteří se snažili zabránit pochodu dobyvatelů k Mexiku-Tenochtitlánu, ale nepodařilo se jim to, dobyvatelé postupovali dál.

Tajemná přítomnost jednoho opilce, který se postaví proti kouzelníkům a předpovídá zkázu Mexika, způsobí, že kouzelníci odcházejí, protože si myslí, že se jim zjevil bůh Tezcatlipoca. Po návratu do Mexika-Tenochtitlánu popisují Motecuhzomovi, co viděli. A velký mexický tlatoani ještě více svěřil hlavu a přijal neodvratný osud.

REAKCE DOBYVATELŮ, KDYŽ OBDRŽELI ZLATO

Motecuhzoma potom vysílá, představuje několik urozených pánů. V čele je Tzihuacpopocatzin s početným doprovodem vyslanců. Setkali se s nimi, se Španěly, v blízkosti Popocatépetlu a Ixtactépetlu, v „Průsmyku orla“.

Předali Španělům zlaté vlajky, vlajky z perí quetzala a zlaté náhrdelníky. A když jim to předali, rozzářil se jim obličej, rozradovali se, byli potěšeni. Jako opice zvedali zlato, byli potěšeni, jako by jejich srdce ožilo, rozzářilo se.

Je pravda, že po něm dychtivě toužili. Jejich tělo se naporuje, jsou po něm zuřivě hladoví. Jako hladová prasata toužili po zlatě.¹

Dychtivě se chopí zlatých vlajek, mávají jimi z jedné strany na druhou. Hovoří jakousi hrubou řečí; všechno, co říkají, je v hrubé řeči.

TZIHUACPOPOCA PŘEDSTÍRÁ, ŽE JE MOTECUHZOMA

Když Španělé spatřili Tzihuacpopoka, zeptali se: „To je Motecuhzoma?“

Ti, co je doprovázeli, jejich spojenci, lichotníci z Tlaxcaly a Cempoaly, jim lstivě a vychytrale řekli: „Ne, pánové naši, to není on. To je Tzihuacpopoca: zastupuje ho.“

Zeptali se ho: „Jsi ty snad Motecuhzoma?“

On jim odpověděl: „Ano, já jsem váš poddaný. Já jsem Motecuhzoma.“

¹ *Prasata*: v nahuaském textu se říká *pitzome*, „pozemská prasata“.

PŘÍCHOD DO MĚSTA

Na přání Ixtlilxóchitla Cortés a jeho doprovod byli na místě pochoštěni a obdarováni dary, které jim přinesli lidé z Texcoka. Až potom pokračovali v cestě do města, kde jim všichni lidé vyšli vstříc a nadšeně je vítali.

Indiáni padali na kolena a začali je zbožňovat jako syny Slunce, svého boha, a pravili, že přišel čas, který jim ohlašoval jejich drahý císař Nezahualpitzintli. A tak dobyvatelé šťastně vstoupili a obsadili císařský palác. Usídlili se tam a ponecháme je tam s jejich záležitostmi. Obrátíme se k věcem souvisejícím s Mexikem, neboť v tu dobu přicházely listy a zprávy pro krále Motecuhzomu. Ten v tu dobu nepokládal za důležité se zabývat přivítáním, které jeho synovci připravili Cortésovi, neboť Cohuanacotzin a Ixtlilxóchitl se domlouvali a on pochopil, že se zde rodí Ixtlilxóchitlův plán odvolat lidi ze strážní na hranicích; chtěl vše svěřit do rukou božích.

Cortés, vděčný za lásku a velkou přízeň, kterou mu prokázali Ixtlilxóchitl a jeho bratři, chtěl se jim odvděčit a pomocí tlumočnicka Aguilara jim přiblížit božský zákon. A tak svolal bratry a některé pány a přednesl jim danou záležitost tak, že císař křesťanů je vyslal z veliké dálky, aby s nimi projednali zákon Kristův a vysvětlili jim, v čem spočívá.

Vysvětlil jim tajemství stvoření člověka a jeho pád, tajemství Svaté Trojice a Vtělení pro smytí lidských hříchů a také Utrpení a Vzkříšení. Potom vyňal kříž, vztyčil ho do výšky a křesťané poklekli na kolena, což učinil také Ixtlilxóchitl a ostatní. Potom jim Cortés vysvětlil tajemství křtu, a když ukončil svou řeč, řekl jim, že císař Karel indiány litoval, že jsou zatraceni, a kvůli tomu sem Španělé přicházejí císařovým jménem. Císař indiány prosí, aby se z vděčnosti stali jeho vazaly; že je to vůle papeže, z jehož pověření přišli; a žádají o odpověď. V pláči Ixtlilxóchitl odpověděl jménem svým a svých bratří, že dobře pochopil ona tajemství a že děkuje Bohu za osvětlení; že se chce stát křesťanem a uznává svého císaře.

IXTLILXÓCHITL SE STÁVÁ KŘEŠŤANEM

A projevil Kristu úctu a zbožnost takovým způsobem, stejně tak jeho bratří, že křesťané se náramně zaradovali. Indiáni potom ze samé radosti plakali a prosili, aby je pokřtili, na což jim Cortés a mnich, který s ním byl, slíbili, že je o všem ještě lépe poučí a s pomocí dalších osob připraví na křest. I odpověděl Ixtlilxóchitl, že souhlasí, ale prosil, aby ho pokřtili co nejdříve, neboť zatracuje modloslužby a velmi dobře pochopil tajemství víry.

Z doslechu ale bylo známo, že hodně lidí s odkladem nesouhlasilo, a tak Cortés dal souhlas, aby byl Ixtlilxóchitl ihned pokřtěn s velkou okázalostí, a sám se stal jeho kmotrem. Když byli Ixtlilxóchitl a jeho bratr Cohuanacotzin oblečeni do královských šatů, začal obřad evangelizace. První byl pokřtěn Ixtlilxóchitl, jeho kmotrem byl Cortés a dostal jméno Hernando, protože tak se jmenoval Cortés, jeho pán, i náš katolický král; a Cohuanacotzin dostal jméno Pedro podle Pedra Alvarada, který byl jeho kmotrem, a Tecocoltzin obdržel jméno Fernando a jeho kmotrem byl taktéž Cortés. A potom křesťané byli kmotry dalších pánů, kterým také přidělili jména.

REAKCE YACOTZIN, MATKY IXTLILXÓCHITLA

A tak se stalo, že bylo pokřtěno tolik lidí, kolik jen bylo možné, více než dvacet tisíc. Potom Ixtlilxóchitl šel navštívit svou matku, aby jí o tom pověděl a pozval ji, ať se také dá pokřtít.

Ona mu na to odpověděla, že musel asi ztratit rozum, když se tak rychle dal přesvědčit několika málo křesťanskými barbary.

Hernando jí na to odpověděl, že kdyby nebyla jeho matkou, dal by jí stít hlavu, a že se podrobil evangelizaci, i když to ona neschvaluje, protože to stojí za záchranu duše. Na to mu matka mírně odpověděla, aby ji ponechal v klidu, a že na druhý den se sejdou a dá mu odpověď. Jak vyšel Ixtlilxóchitl z paláce, dal rozkaz, aby podpálili pokoje, které obývala, i když jiní se zmiňují, že se tak stalo, protože ji našel v chrámu model.

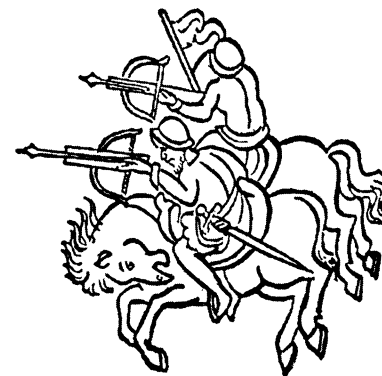
Nakonec vyšla a řekla, že se chce stát křesťankou, a tak byla odvedena ke Cortésovi a s velkým doprovodem byla pokřtěna. Jejím kmotrem byl Cortés a dostala jméno doña María jako první křesťanka. A totéž podstoupily infantky, její čtyři dcery, a další urozené paní. A tak během tří či čtyř dnů, jak už bylo řečeno, pokřtili velké množství lidí.

POSLEDNÍ ROKOVÁNÍ MOTECUHZOMOVO

Potom, co se stalo a o čem byl Motecuhzoma informován, svolal radu; svého synovce Cacamu, jeho bratra Cuitlahuacatzina a další pány, a po dlouhé řeči navrhl přijmout křesťany v míru. Nato odpověděl Cuitlahuacatzin, že s tím v žádném případě nesouhlasí. Cacama byl naopak toho mínění, že je zbabělé je nepřijmout, když už jsou přede dveřmi, a mimoto že by nebylo moudré od tak velkého pána, jakým je jeho strýc, aby nepřijal vyslance onoho vznešeného prince, který je k nim poslal. A kdyby náhodou dobyvatelé chtěli zosnovat něco, co by se strýci nelíbilo, může je dát potrestat za jejich smělost, když má tolik a tak statečných mužů, se kterými může počítat.

A řekl, že to je jeho konečný názor. A tak Motecuhzoma, dřív než kdokoliv mohl vyjádřit odlišné mínění, řekl, že je téhož názoru.

Cuitlahuacatzin na to pověděl: „Vzývejte naše bohy, abyste nepřijali do svého domu někoho, kdo by vám chtěl vzít vaše království! Kdybyste tomu později chtěli zabránit, už bude pozdě.“ A tímto skončila a byla uzavřena porada. I když další pánové dávali na srozuměnou, že souhlasí spíše s názorem Cuitlahuacatzina, Motecuhzoma rozhodl, že Španěly přijme, ubytuje a obdaruje, a že Cacama, jeho synovec, je přivítá a Cuitlahuacatzin a jeho bratr se mají odebrat do Iztapalapy a očekávat je ve svém paláci.²

² *Códice Ramírez (Kódex Ramírezův)*. Původní vyprávění indiánů, kteří žili v Novém Španělsku, o jejich historii, úryvky 3 a 4.

PŘÍCHOD ŠPANĚLŮ DO MEXIKA-TENOCHTITLÁNU

Když Španělé přišli a vstoupili do královského paláce, ihned postavili stráž a začali hlídat Motecuhzomu. Ale nebyl to jen on, koho hlídali, hlídali také Itzcuauhtzina. Co se týká ostatních, ti odešli.

A tak se stalo: ozval se výstřel z děla, a nastal chaos. Lidé se rozprchli, utíkali a nevěděli kam, rozbíhali se na všechny strany, jako by je někdo pronásledoval.

Vypadalo to, jako by všichni požili omamných hub, jako by viděli něco strašidelného. Všude vládla hrůza, jako by svět ztratil srdce. A když se setmělo, zavládl velký strach, všechny přemohla hrůza, ze strachu je opustil spánek.

Když nadešel nový den, bylo vyhlášeno, co všechno je nutno pro Španěly připravit: bílé kukuřičné placky, pečené slepice, vajíčka, čistou vodu, dřevo, našťípané dřevo, uhlí. Mělké leštěné kastrolky, džbánečky, džbány, hrníčky, všechno z keramiky. To vyhlásil Motecuhzoma.

Ale velmoži, které o to požádal, už ho neposlouchali, byli rozlobení, už ho neměli v úctě, už nebyli na jeho straně. Už mu nebyli oddaní...

Ale přesto donesli na podnosech všechno, co bylo třeba. Jídlo, pití a krmení pro koně.

DOBYVATELÉ PROJEVUJÍ ZÁJEM O ZLATO

Když se Španělé usídlili ve městě, ihned se začali Motecuhzomy vyptávat na bohatství a zásoby města: ptali se na válečná vyznamenání, štíty a hlavně hledali zlato.

Motecuhzoma jim ukazuje cestu. Obklopili ho, tiskli se k němu. Šel uprostřed nich v čele. Sevřeli ho do kruhu.

Když došli do pokladnice zvané Teucalco, ihned vytáhli všechny tkané věci z peří, jako spony z peří quetzala; drahé štíty, zlaté koutouče, náhrdelníky bohů, zlaté výztuhy do nosu, zlaté spojovací články brnění na nohy, náramky ze zlata, čelenky ze zlata.

Ze všech štítů a insignií ihned odstranili zlato a udělali z něho kouli, rozdělali oheň a roztavili ho. Zbytek, všechno, co bylo vzácné a nebylo zlato, podpálili, všechno shořelo.

Co se týká zlata, přetavili ho na pruty, posbírali všechny smagdy, ostatních kamenů se zmocnili Tlaxcaltékové.

Prolezli všechny kouty, kradli, prohledávali pokladnici, sklady. Zmocnili se všeho, co našli, všeho, co bylo krásné.

ŠPANĚLÉ SE ZMOCNILI MOTECUHZOMOVA BOHATSTVÍ

Potom se ihned odebrali do Motecuhzomovy pokladnice. Tam bylo uskladněno všechno, co patřilo Motecuhzomovi, na místě, které se jmenovalo Totocalco.⁵

Všichni do jednoho tam setrvávají, jako by byli zvířátka, jeden druhého poplácává: spokojené bylo jejich srdce.

Když přišli, když vstoupili do pokladnice, byli jako oznámení. Prohlíželi všechny kouty, všechno chtěli, ovládla je chamtivost.

Okamžitě vytahali všechny Motecuhzomy věci, všechno, co mu patřilo, jeho osobní majetek; všechny věci cenné a jemu drahé: náhrdelníky z velkých kamenů, náramky krásně provedené ze zlata a zlaté plátky na zápěstí, zlaté kroužky s hlavou zmiije připínané

⁵ *Totocalco*: „Místo ptáků“. Jméno zoologické zahrady v Tenochtitlánu.

Španělé taví zlaté dary (Kodex florentinský)

ke kotníkům i jeho výhradní vlastnictví, královskou korunu. A těchto jeho šperků bylo velké množství.

Všechno posbírali, všeho se zmocnili, všechno odvěkli, jako by to bylo jejich. A když mu sebrali všechno zlato, veškerý zbytek – vzácné peří – posbírali a nahromadili uprostřed nádvoří.

Když posbírali zlato, přišla Malintzin a svolala všechny šlechtice. Vystoupila na střechu, postavila se na okraj zdi a volala: „Mexičané, pojdte sem: Španělé jsou zarmoucení. Přijměte potravu, čistou vodu: všechno, co si zasloužíte. Jste sklíčení, vyčerpaní, omdlíte. Proč nechcete přijít? Zdá se, jako byste byli rozhněvaní?“

Ale Mexičané se neodvážili přiblížit. Byli poděšení a zmocňoval se jich strach. Byli vystrašení, byli celí bez sebe strachem, měli strach, neboť Španěly obklopovala velká aureola a všude se to o nich rozneslo. Nikdo se k nim neodvážil přiblížit: jako by tam bylo dravé zvíře, jako by tam ulehla tíha noci.

Ale přesto je Mexičané nenechali napospas, neopustili je. Přinášeli jim všechno potřebné, i když jim to odevzdávali se strachem. Přicházeli ustrašení, byli plni obav, když jim přinášeli potřebné věci. A jakmile se přiblížili, ihned se stáhli, rychle se ztratili, třáslí se.⁶

SVĚDECTVÍ FERNANDA DE ALVA IXTLILXÓCHITLA

A tak na druhý den, 8. listopadu 1519, šel Motecuhzoma s Cacamou a jeho bratrem Cuitlahuaem a s celým svým doprovodem přivítat Cortese. Ten se už v tu dobu nacházel v blízkosti místa, které se nyní jmenuje San Antón. Když ho přivítal, odvedl ho do

⁶ Sahagúnovi informátoři: *Códice Florentino (Kodex florentinský)*, kniha XII, kap. XVI a XVII (verze Ángela M. Garibaye K.).

ÚVOD

Existuje několik indiánských svědectví o obléhání velké me-xické metropole. Zotavení Španělé hlavně díky pomoci svých spojenců Tlaxcaltéků se znovu objevili, aby napadli Mexi-ko-Tenochtilán všemi možnými způsoby.

Text Sahagúnových informátorů, který citujeme v této kapitole, začíná nadějemi Mexičanů, že se Španělé už nevrátí. Začalo se slavit a slavilo se po starém. Cuitláhuac byl zvolen tlatoani čili králem, aby nastoupil na stolec po tra-gické smrti Motecuhzomy.

Přesto se ale brzy dostavilo první osudové znamení. Mezi obyvatelstvem se šířil zhoubný mor zvaný hueyzáhuatl či hueycocoliztli. Všeobecně se předpokládá, že šlo o nešto-vice, nemoc do té doby mezi Středoameričany neznámou. První byl postižen právě vládce, tlahtoani Cuitláhuac.

Stalo se to v době, kdy se Španělé objevili v oblasti Texcoka a měli namířeno na Tlacopan. Indiánská svědectví nám po-dávají nespočetné podrobné zprávy, jakým způsobem začali Španělé ze svých brigantín útočit na Mexiko-Tenochtitlán. Domorodé prameny popisují také vylodění Cortésových lidí, obrannou reakci Mexiků i to, jak Španělé postupovali dovnitř města. V důsledku úporného obléhání velkého města se Te-nochkové stáhli do Tlatelolka, kde se nakonec soustředil odpor proti Španělům. Citovaný text končí skvělým popi-sem mexického kapitána Tzilacatzina, jednoho z těch, kdo před útokem Španělů neustoupili.

CHOVÁNÍ MEXIKŮ PO ODCHODU ŠPANĚLŮ

Když byli Španělé zahnáni, zdálo se, že se život vrátil do starých kolejí. A proto se znovu všechno ozdobilo, všechno se vyšňořilo. Lidé věřili, že se už Španělé nikdy nevrátí, nikdy se neobrádí zpět. A proto znovu ozdobili, vystrojili chrám boha. Zametli, posbírali smetí, odstranili prach.

A byl měsíc Huey Tecuilhuitl.¹ A znovu, opět slavili Mexičané veintenu.²

A všichni zástupci, všichni náhradníci bohů³ byli znovu okráš-leni, oblékli jim jejich šaty a ozdoby z peří quetzala. Pověsili jim na krk náhrdelníky, dali jim masky z tyrkysu, šat z peří žlutého papouška, šat z peří orla. Všechn tento šat byl potřebný, princové ho měli v úschově [...].

MOR BIČUJE MEXIČANY

Když Španělé odešli z Mexika, neplánovali hned odvetu proti nám. Nejdříve nás postihla nemoc, mor. Objevil se v Tepeilhuitlu.⁴ Postihl nás: velký nepřítel lidí. Některým pokryl celé tělo, zasáhl kteroukoliv část těla. Obličej, hlavu, hruď.

¹ *Huey Tecuilhuitl*: jméno sedmého měsíce. První den tohoto měsíce se pořádala slavnost bohyně soli *Huixtocihuatl*.

² *Veintena*: jeden z 18 „měsíců“ o délce dvaceti dnů, z kterých se skládal *xihuitl* čili „rok“. (18 x 20 = 360 + 5 dní, kterým se říkalo *nemontem*.)

³ *Náhradníci bohů* byli ti, kdo je představovali na slavnostech.

⁴ *Tepeilhuitl*: třináctý měsíc, kdy se konaly slavnosti na počest bohů kopců.

Byla to nemoc ničivá. Mnoho lidí zemřelo. Hodně bylo těch, co nemohli chodit, hodně jich leželo, nataženi na lůžkách. Nemohli se hýbat, nemohli pohnout krkem, nemohli hýbat tělem; nemohli se obrátit na záda, ani se převrátit z jednoho boku na druhý. A pokud se pohnuli, bolestí křičeli. A mnohé postihla lepkavá smrt, odporná, hrozná smrt plná vřidků.

Mnoho lidí na ni zemřelo, ale hodně jich také kvůli ní zemřelo hladem: už nikdo o nic nedbal, nikdo se o nikoho nestaral.

Některé postihly vředy jen lehce: ti tolik netrpěli a nezemřeli na ně.

Ale mnohým nemoc zohavila obličej, zůstali poďobaní, zůstaly jim jizvy. Někteří oslepli, ztratili zrak.

Šedesát dní mor tvrdě řádl, bylo to šedesát neblahých dní. Začal v Cuatlánu. Když si toho lidé všimli, už byl v plné síle. Pokračoval do Chalka, kde začal slábnout, ale nezastavil se úplně.

Objevil se zase na slavnosti Teotleco a skončil na slavnosti Panquetzaliztli, kdy obličej mexických vojáků už konečně zůstaly čisté.

ZNOVU SE OBJEVUJÍ ŠPANĚLÉ

A tak se stalo, že Španělé znovu přicházeli, už se dali na pochod, přicházeli od Texcoka, ze strany Cuauhtitlánu: přicházeli sem postavit svůj tábor, usadit se v Tlacopan. Odtamtud se potom rozmístili.

Pedrovi Alvarado byla přidělena jako bitevní pole cesta do Tlacopan. Markýz se odebral směrem do Coyohuacánu. Jeho bitevní pole bylo Acachinanco, kudy vedla cesta do Tenochtitlánu.

Markýz věděl, že kapitán Tenochtitlánu je velmi statečný.

A bylo to v Tlatelolku, Punta de los Alisos, kde začala válka.

Mexičtí vojáci Španěly pronásledovali, zatlačovali je beze ztrát do Nonohualka.

Španělé se znovu vraceli a mexičtí vojáci na ně útočili z člunů. Čluny měli dobře chráněné. Vystřelovali šípy: jejich šípy pršely na Španěly. Potom se Tenochcas schovali.

Ale Markýz znovu útočí na Tenochky, pokračuje směrem do Acachinanco. Přemístili se do Acachinanka. Vede se tam velký boj, ve kterém Mexičané odolávají.

ŠPANĚLÉ ÚTOČÍ Z BRIGANTIN

A tu se přiblížily lodě od Texcoka. Bylo jich celkem dvanáct. Všechny se shromáždily v Acachinanku, kde se objevil Markýz.

Prohlíželi si místo, kde by mohly lodě zakotvit a odkud by mohli vyplout. Kde byl dobrý vjezd a výjezd ze zavodňovacích kanálů. Nebyly-li tam mělčiny a jak byly daleko.

Ale po křivých a nerovných zavodňovacích kanálech Španělé nemohli dobře vést lodě. Pouze dvě lodi propluly kanálem směrem na Xoloco, kam měly namířeno.

A tehdy se Španělé dohodli s ostatními spojenci, dali si slovo, že Mexičany zničí, že s nimi skončí.

Postupovali v zástupu, měli s sebou kanony. Předvoj nesl velký prapor. Postupovali pomalu, nevzrušovali se. Rozeznávali své bubny, zněly jejich trumpety. Hráli na flétny, píšťaly, píšťalky.

Dvě brigantiny pluly pomalu jen po jedné straně kanálu. Na druhé straně neplula žádná loď, protože tam byly domy.

Potom následoval pochod, potom začala bitva. Na jedné i na druhé straně byly mrtví, na jedné i na druhé straně byli zajatci.

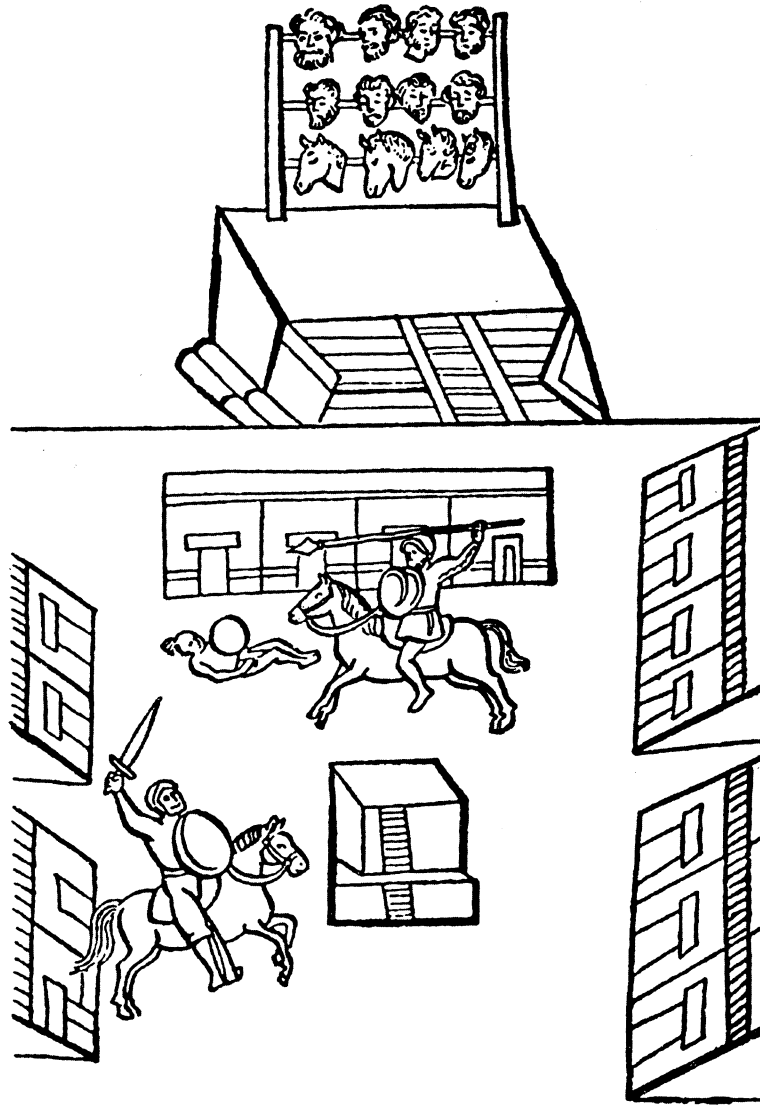
Na všech stranách stály hlídky, bojovalo se a nepřestávalo se hlídat. Ze všech stran nás obklopovaly lodě z Xochimilka. Na jedné i na druhé straně byli zajatci, na jedné i druhé straně byli mrtví.

SITUACE OBLEŽENÝCH MEXIKŮ

Všichni byli znepokojeni, měli hlad, umírali hladem. Neměli pitnou vodu, čistou vodu, pili znečištěnou vodu. Mnoho mužů zemřelo, zemřeli na úplavici.

Jediné, co jedli, byli ještěrky, holubi, listy z kukuřičných klasů, tráva. Žvýkali semena colorinu a žvýkali vodní rostliny, zdivo ze staveb a kůži z vysoké. Pekli to, přepalovali, pražili, opékali a jedli. I některé hořké trávy a dokonce i hlínu.

Není nic strašnějšího než tato trýzeň: být obležený a mít hlad. Postupně nás tlačili ke zdi, postupně nás tlačili k ústupu.

Hlavy obětovaných Španělů a koní (*Kodex florentinský*)

ŠPANĚLÉ OBSADILI TRŽIŠTĚ V TLATELOLKU

A stalo se, že jednou se objevili čtyři jezdci na koních. A když vstoupili na tržiště, obešli ho, obcházeli podél zdí, které tržiště obklopovaly. Bodali mexické vojáky, takže mnoho z nich zemřelo. Napadli celé tržiště. Bylo to poprvé, kdy se na tržišti objevili. Potom se vzdáli.

Mexičtí vojáci běželi za nimi, pronásledovali je, neboť to bylo poprvé, co Španělé vstoupili na tržiště, bylo to znenadání, překvapili je.

ZAPÁLENÍ CHRÁMU

V tu dobu Španělé též podpálili chrám, vypálili ho. Když ho podpálili, okamžitě začal hořet: vysoko šlehaly plameny, hodně vysoko za velkého hřmotu a jasu.

Když Mexikové viděli hořet chrám, zvedl se nárek a pláč, mezi pláčem a pláčem se utěšovali. Čekali, kdy přijdou drancovat.

Hodně dlouho trval boj na tržišti, po celém jeho obvodu, stěží zůstala volná zeď. Španělé se objevovali všude tam, kde se prodávalo vápno, kde se prodávalo incienso, kde bylo potrubí s vodou, v domě květin, ve všech zákoutích mezi domy, všude se objevovali. A mexičtí vojáci stáli na zdech a hájili všechny obytné domy v Quecholanu, které tržiště oblopovaly a tvořily tak kolem něj obranný val. Mnoho Mexiků stálo na střechách. Odtamtud házeli kameny, odtamtud na Španěly vystřelovali šípy. Do zdí vybourali otvory, aby měli kudy utéct, kdyby je pronásledovali jezdci nebo kdyby na ně Španělé házeli oštěpy či jim náhle zatarasili cestu.

NOVÝ VPÁD ŠPANĚLŮ

Jednou se přihodilo, že se Španělé dostali až k Atliyacapanu. Samozřejmě že tam drancovali a zajímali lidi. Mexičtí vojáci je ihned začali pronásledovat, vysílali na ně šípy.

Jeden náčelník (cuáchic)¹ zvaný Axoquentzin, když to viděl, napadl je a jednoho zajatého Mexika osvobodil, ale zabili ho tam.

¹ *Cuáchic*: „Muž silný zvaný *quáchic* má tyto vlastnosti: je oporou, je hradbou svému lidu, je prudký, zuřivý vůči nepřátelům, silný rváč, je pokládán za statečného.“ (Sahagún, op. cit., sv. H, s. 112.)

Probodli ho: probodli mu prsa: do srdce mu vrazili kord, napadený z obou stran, zemřel.

Potom se nepřátelé stáhli a složili k zemi. Také v Yacacolku se odehrávala bitva. Tady Španělé vystřelovali své šípky² a čtyři domorodí králové, jejich spojenci, kteří tam stáli v řadě, jim pomáhali, dávali jim rady: hlídali jim cestu.

Mezitím byli mexičtí vojáci na číhané, čekali, až zapadne slunce, aby nastoupil zadní voj.

Vtom se ale přiblížili někteří z nepřátel Mexiků, vyšplhali se na střechy a odtamtud vykřikovali: „Lidé z Tlaxcaly, pojdte sem, shromážděte se tady. Tady jsou vaši nepřátelé!“

A vystřelili šípy proti Mexičanům ukrytým v záloze. A tím u nich nastal všeobecný zmatek.

Tak Španělé bez problémů pronikli až do Yacacolka. Tam se rozpoutal boj, ale Španělé se tam setkali také s odporem, nemohli prolomit řady Tlatelolků. Usazení na protilehlém břehu vystřelovali šípy a házeli na Mexičany kameny, ale nebyli schopni přejít přes brody ani se zmocnit některého z mostů.

UMÍSTĚNÍ KATAPULTU NA TRŽIŠTI TLATELOLKA

V tu dobu Španělé postavili pódium pro dřevěný katapult, aby mohli vrhat na Mexičany kameny.

Když katapult dokončili a už byl připraven k výstřelu, bylo hodně těch, co ho obklopili, ukazovali na něj prstem. Mexičané shromáždění v Amáxaku ho také obdivovali.

² *Pasadores*: viz poznámka 2, kap. X.

A obyčejným lidem, kteří si ho se zájmem prohlíželi, nepřišlo ani na mysl, že ho Španělé připravují proti nim, že se chystají na ně vystřelit jako z praku.

Zatočí s ním, zatočí s ním spirálovitě a vztyčí stroj k výstřelu, stojan ze dřeva se vztyčí a vystřelí kámen jako z praku. Kámen ale nepadl na domorodce, ale až za ně, do rohu tržiště. Zdálo se, že Španělé se hádají sami mezi sebou a za velkého povyku a šermování rukama ukazují na Mexičany.

Výtvar ze dřeva se stále otáčel a otáčel bez určitého směru a jen velmi pomalu se zaměřoval na svůj cíl. Tak bylo možno vidět, jak je sestroyen. V jeho špici byl umístěn prak se silnou tětivou. A díky této tětivě dostal jméno „stojanový prak“.

Španělé se opět stáhli a s nimi i všichni z Tlaxcaly. Znovu se sešli v Yacacolku, v Tecpancaltitlánu, v místě, kde se prodával copal. Tam, v Acocolecanu, stál v čele náčelník těch, co nás pronásledovali, a pomalu postupoval po zemi vpřed.

PROTIÚTOK MEXIČANŮ

Na straně Mexičanů se vojáci také připravují do boje. Cítí se silní, jsou velice mužní. Žádný z nich nemá strach, nikdo z nich není zženštilý. Říkají: „Pojďte sem, vojáci. Kdo jsou tito hrubci? To je chátra z jihu z Ánahuaku!“

Mexičtí vojáci nemají vymezené bitevní pole, jsou všude. Nikdy se nepříteli neukazují přímo, nikdo nepochoduje v řadě.

A Španělé se také často přestrojovali: neukazovali se tak, jak přišli. Oblékali se stejně jako domorodci, převlékali se za ně. Připínali si válečné distinkce, pokryli si hlavu šátkem, aby oklamali místní lidi, byli přestrojeni, a tím Mexičany obelstili.

Když někdo vystřelil na Španěla, místní lidé se okamžitě vrhli k zemi a vzápětí se rozutekli. Dávali pozor, odkud vyšel výstřel. Vojáci z Tlatelolka byli ve střehu, velmi dobře se kryli.

Ale Španělé se pomalu krok za krokem zmocňovali našeho území, přibližovali se k domům. Tam, kde se prodává copal na cestě k Amáxaku, velmi blízko nás, byly jejich štíty a kopí namířeny proti nám.

TECOLOTE DE QUETZAL

Král Cuahtémoc a s ním kapitáni Coyohuehuetzin, Temilotzin, Topantemoctzin, Ahuelitocctzin, Mixcoatlailotlactzin, Tlacuhtzin a Petlauhtzin rozhodli zavolat velkého náčelníka kapitána Opochtztzina, řemeslem barvíře. Ihned ho oděli, oblékli mu šat Tecolotla quetzala, což byla insignie krále Ahuizotzina.

Cuahtémoc mu řekl: „Tento oděv patřil velkému kapitánovi, mému otci Ahuizotzinovi. Vezmi si ho, obleč si ho a zemři v něm. Ať poděsí, ať zničí naše nepřátele. Jen pohleďte na tento šat, naši nepřátelé, a ustrnete v šoku.“

Oblékli ho, a když se objevil, naháněl hrůzu, ohromoval. A rozhodli, že ho budou doprovázet a chránit čtyři kapitáni. Dali mu také insignie čaroděje, v kterých spočívala čarodějova moc: dlouhé kopí, v jehož tyči byl zasazen hrot z pazourku.

Takto vybaven mohl být přijat dokonce mezi prince Mexika.

I řekl cihuacóatl Tlacutzin: „Mexikové-Tlatelolkové! Nic není vzácnější než to, co ztělesňuje Mexiko! Čím přetrval mexický národ! Říká se, že v těchto insigniích je vůle Huitzilipochtliho: chrlí ji na lidi, je to Had ohně (Xiuhcóatl), chrlič ohně (Mamalhuaztli)! Přišel vychrlit oheň na naše nepřátele!“

Chopte se šípu, Mexičané, je to vůle Huitzilipochtliho. Ať ho naši nepřátelé vidí. Ihned ho namiřte proti našim nepřátelům. Nemířte nikam jinam než proti našim nepřátelům. A pokud jednoho nebo dva zraní tento šíp, pokud zasáhne jednoho nebo dva naše nepřátele, ještě žijeme, ještě máme možnost se zachránit. Teď ať se stane vůle našeho pána!"

A už kráčí Tecolote de quetzal. Peří quetzala jako by se rozevíralo. A jak ho naši nepřátelé uviděli, zdálo se, jako by se zřítíla hora. Španělé se strašně zděsili: byli plní strachu, jako by jeho insignie vzbuzovaly děs.

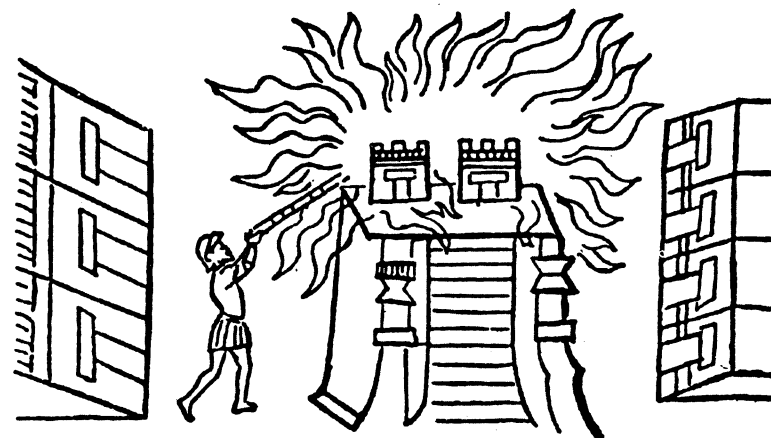
Ale když Tecolote de quetzal vystoupil na terasu a někteří z našich nepřátel ho uviděli, vrátili se, aby ho napadli. Avšak zmocnil se jich strach a dali se na ústup a Tecolote de quetzal je pronásledoval. Potom vzal peří a zlato, které měl s sebou, a sestoupil z terasy dolů. Nezemřel a naši nepřátelé se nezmocnili ani peří ani zlata a tři z nich byli zajati.

Rázem skončila bitva, nastalo ticho, nic se nedělo. Naši nepřátelé odešli a byl klid. Ta noc proběhla v klidu.

Na druhý den se také nic nedělo. Dokonce nikdo ani nepromluvil. Mexičané byli připraveni k obraně. Španělé vyčkávali. Setrvali na svých pozicích a bez přestání Mexičany hlídali. Nic se nedělo, jedni jako druhí čekali, co bude dál...³

XIII

KAPITULACE MEXIKA-TENOCHTITLÁNU

³ Sahagúnovi informátoři: *Códice Florentino (Kodex florentinský)*, kniha XII, kap. XXXIV, XXXVII a XXXVIII (verze Ángela M. Garibaye K.).

A potom Cuahtémoka vezou v člunu. Dva, pouze dva ho doprovázejí. Kapitán Teputztitóloc a jeho sluha Iaztachímal. A ten, co vesloval, se jmenoval Cenyáutl.

Když vezou Cuahtémoka, všichni lidé pláčou. Říkají: „Už odchází nejmladší princ. Cuahtémoc se vzdává Španělům! Už se jde vydat do rukou ,bohů!“

UVĚZNĚNÍ CUAHTÉMOKA

Když ho tam dovezli, když ho vysadili, Španělé si ihned pro něho přišli. Vzali ho za ruku, vedli ho na střechnu a postavili ho před kapitána, svého válečného vůdce.

Když ho dovedli před kapitána, ten si ho pozorně prohlíží, hladí Cuahtémokovi vlasy. Potom ho posadili před kapitána.

Vystřelili z děl, ale na nikoho nemířili. Vystřelili do vzduchu, výstřely přeletěly přes hlavy Mexičanů.

Potom vzali dělo, naložili ho na loďku a odvezli do domu v Coyohuehuetzinu. Když tam dojeli, umístili ho na střechnu.

HROMADNÝ ÚTĚK

A znovu zabíjejí lidi; tentokrát jich zemřelo hodně. Začíná útěk a tím končí válka. Dali se do křiku, říkali: „Už dost! Prchněme! Budeme jíst trávu!“

A po těchto výkřicích začal hromadný útěk. Někteří utíkají přes vodu, jiní po velké cestě a někteří jsou při útěku zabiti. Španělé jsou podráždění, protože někteří s sebou nesou indiánské kyje a své štíty.

Ti, co obývali domy ve městě, mířili přímo na rozcestí do Amáxaku. Tam se rozprchli chudí. Všichni mířili směrem do Tepeyaku, Xoxohuitlánu, všichni se ubírali směrem do Nonohualka. Nikdo nešel směrem na Xóloc nebo na Mazatzintamalco.

A všichni, co bydleli na člunech, a ti, co obývali chýše ze dřeva na jezeře, a obyvatelé Tolmayecanu, ti všichni prchali po vodě. Některým voda sahala až po prsa, jiným až po krk. A někteří se dokonce utopili v hlubokých vodách, jak prchali.

Malé děti nesou na zádech. Všeobecně vládne pláč. Ale někteří se také baví, jak jdou pospolu.

Majitelé člunů, všichni, kdo měli čluny, odpluli v noci a někteří ještě za dne. Když odcházeli, jeden do druhého ve spěchu téměř strkal.

ŠPANĚLÉ SE ZMOCŇUJÍ VŠEHO

Španělé na okrajích cest prohledávají prchající. Hledají zlato. Nezájímá je nefrit, peří z quetzala ani tyrkysy.

Ženy ho mají na prsou, ve svých suknicích, muži ho mají v ústech anebo v maxtle.

Také se zmocňují bílých žen, těch, co mají světlou pleť, tělo. A proto si některé ženy v době drancování natřely tvář blátem a oblékly si na sebe roztrhané šaty. Potrhané sukne, roztřepeně haleny. To, co měly na sobě, byly samé cáry.

Také odvedli některé muže, ty, co byli statní a silní, mužného srdce. A také mladíky, ti se stali jejich sluhy. Museli potom Španěly nazývat pány.

Některým vypálili znamení u úst, jiným na tváři a dalším na rty.

Když jsme složili štít, a tím jsme byli poraženi, bylo to:

Ve znamení roku: 3-Dům. Den magického kalendáře: 1-Had.

Cuahtémoc byl vydán Španělům téže noci, kdy ho odvedli do Acachinanka. Na druhý den za úsvitu se znovu objevilo hodně Španělů. Také pro ně skončila válka. Šli vyzbrojení jako do války, v drátěných košilích a v plechových přílbách, ale žádný už neměl kord ani štít.

Všichni si přikrývali ústa bílými šátky: chce se jim zvracet z odporného pachu mrtvých; už se rozkládají, jejich těla už páchnou. A všichni jdou pěšky.

Vedou spoutaného Cuahtémoka, Coanacotzin a Tettlepanquetzaltzina. Všichni tři jdou v řadě [...].

CORTÉS POŽADUJE, ABY MU BYLO VYDÁNO ZLATO

Když skončila válka, Cortés začal vymáhat zlato, které ztratili při útěku z Mexika v toltéckém kanále.

A tak kapitán svolal krále a řekl jim: „Kde je zlato, kde je poklad Mexika?“

Mexičané přinesli z jedné lodě všechno zlato. Zlaté pruty, zlaté čelenky, zlaté náramky na paže, zlaté ozdoby na nohy, přílbu ze zlata, zlaté disky. To všechno složili před kapitána a jeho vojáci to posbírali.

Potom říká kapitán: „To má být veškeré zlato Mexika? Musíte zde odevzdat všechno! Zavolejte vaše velmože.“

Tehdy promluví Tlacotzin: „Prosím, vyslyšte nás, náš pane a bože: veškeré zlato, které se dostalo do našeho paláce, jsme schovali pod střechu. Což si naši pánové už všechno neodnesli?“

A Malintzin mu překládá, co odpověděl kapitán: „Ano, je pravda, že jsme si všechno vzali; veškeré zlato jsme roztavili a opatřili pečeti, ale zase jste nám ho sebrali na toltéckém kanále; všechno jsme museli hodit do vody. A to zlato z kanálu teď musíte odevzdat.“

Cihuacóatl Tlacotzin mu na to odpovídá: „Slyš, prosím, bože, kapitáne: Lidé z Tenochtitlánu nemají ve zvyku bojovat ve člu- nech. To není naším zvykem, takto bojují pouze lidé z Tlatelolka. Oni vedli boj z lodí a bránili se proti vašim útokům, pánové naši. Nebyli to snad lidé z Tlatelolka, kteří posbírali všechno zlato?“

Na to se ozývá Cuahtémoc, říká cihuacóatlovi: „Co to říkáš, cihuacóatle? Je možné, že ho posbírali Tlatelolkové. Ale nebyli už snad za to potrestáni ti, co si to zasloužili? Neodevzdali snad všechno? Nebylo to odevzdáno v Texopanu? A to, co si vzali naši pánové, není snad tady?“

A Cuahtémoc prstem ukázal na zlato.

Nato mu Malintzin překládá, co kapitán opakuje: „To má být všechno?“

Cihuacóatl na to odpověděl a řekl: „Je možné, že některá obec zlato vylovila. Proč by se to nemělo vyšetřit? To by snad mohl kapitán vědět?“

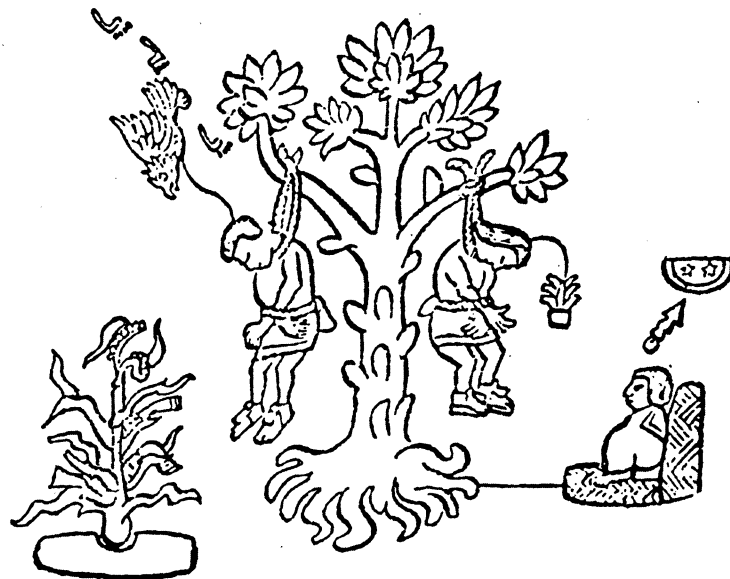
A Malintzin znovu opakuje, co říká kapitán: „Musíte odevzdat dvě stě zlatých prutů této velikosti.“

A délku naznačila rozpažením obou rukou.

Znovu odpověděl cihuacóatl: „Možná že některá žena si něco namotala pod sukni. Nemělo by se to snad vyšetřit? Nemělo by se to brát v úvahu?“

Tu promluvil Ahuelítoc mixcoatlailótlac. Řekl: „Poslyšte prosím, pane, kapitáne:

I v dobách Motecuhzomových, když byla dobytá některá provincie, všichni byli svorní: Mexikové, Tlatelolkové, Tecpanekové

Kapitulace Mexiků (Plátno z Tlaxcaly)

a Acolhuacanové. Všichni z Acolhuacánu a všichni z oblasti Chinampas.

Všichni jsme šli společně, bojovali jsme s cizím národem, a když jsme ho porazili, vrátili jsme se: každý se vrátil do své obce.

A potom přišli lidé z oněch provincií, ti, co byli poraženi: přišli odevzdat své poplatky, své bohatství, to, co bylo jejich: nefrit, peří z quetzala a další druhy vzácných kamenů. Tyrkys a ptactvo vzácného peří, jako je azulejo, pták červeného krku, přišli vše odevzdat Motecuhzomovi.

Všechno skončilo tady, ať už to přišlo odkudkoliv. Všechno se shromáždilo v Tenochtitlánu: všechny poplatky a všechno zlato.²

ZPRÁVA ALVY IXLILXÓCHITLA

Když bylo město dobyt, téhož dne byli nešťastní Mexičané podrobeni jedné z nejhorších krutostí, která se kdy udála na této zemi. Ozýval se tak zoufalý pláč žen a dětí, že srdce mužů pukala. Tlaxcaltékové a jiný lid, který nebyl zadobře s Mexičany, se krutě mstili za to, co se stalo v minulosti, a okrádali je o všechno, co měli.

Lidé Ixtlilxóchitla z Texcoka, Cortésova spojence, se nakonec ale nad nimi slitovali a snažili se zabránit tolika krutostem páchaným jejich vojáky a Španěly na dětech a ženách, s kterými koncem konců sdíleli společnou domovinu a hodně společných příbuzných. Protože se blížila noc, Cortés s Ixtlilxóchitlem a dalšími pány se rozhodli uchýlit se do svých příbytků a příští den se zmocnit všeho, co ještě zbylo.

² Sahagúnovi informátoři: *Códice Florentino (Kodex florentinský)*, Kniha XII, kap. XXXIX–XLI (verze Ángela M. Garibaye K.).

TLATELOLKOVÉ JSOU POZVÁNI K UZAVŘENÍ SMLOUVY

Na pokyn Španělů na místě zvaném Yauhtengo přišel Tlatelolky zastrašovat muž zvaný Castañeda. Křičel na ně. Doprovázeli ho Tlaxcaltékové a ti také halasně pokřikují na ty, co jsou na vojenské stráži u zdi v modré vodě. Stojí tam na stráži Itzpalanqui, kapitán z Chapultepeku, dva z Tlapaly a Cuexacaltzin.

Castañeda na ně volá: „Pojďte někdo z vás sem!“

A oni mu odpovídají: „Co nám chceš říci? Posloucháme tě.“

Potom nasednou do člunu a zdálky se ptají: „Co nám chceš?“
Tlaxcaltékové odpovídají: „Kdo jste?“

A dodávají: „Dobře, jste to vy, koho hledáme. Pojďte s námi, volá vás ‚bůh‘, kapitán.“

A tak se s nimi vydali do Nonohualka, do Domu mlhy, kde je kapitán, Malintzin, Alvarado-Slunce y Sandoval. Tam se také sešli pánové z jiných obcí, jsou shromáždění, hovoří spolu a říkají kapitánovi: „Přišli Tlatelolkové, poslali jsme pro ně.“

Malintzin se k nim obrací: „Přistupte blíž, říká kapitán Cortés a ptá se: ‚Co mají na mysli ti Mexičané? Co ten klouček? Nemají soucit s dětmi a ženami? Takto mají zemřít starci?‘

Jsou tady se mnou králové z Tlaxacaly, Huexotzinca, Choluly, Acolhuacánu, Cuauhnáhuacu, Xochimilca, Mizquicu, Cuitláhuacánu, Colhuacánu.“

A několik těchto přítomných králů řeklo: „Dělají si snad Tenochkové posměch z lidí? Dokáže vůbec jejich srdce sdílet bolest s národem, který je jejich kolébkou? Opusťte Tenochky; ať si sami ze své vůle zahynou!“

Bude se snad Tlatelolka trápit, že zahynuli Mexičané, kteří si z něj dělali posměch?“

Na to vyslaní Tlatelolkové pánům odpovídají: „Je to snad i váš názor?“

Na to indiánští králové a spojenci Španělů odpovídají: „Ano. Totéž míní také náš pán a ‚bůh‘: opusťme Tenochky, ať zahynou sami ze své vůle. Toto je slovo našich náčelníků.“

Na to odpověděl „bůh“ Cortés: „Jděte a řekněte Cuahtémokovi, že jste se dohodli, že zanecháte Tenochky samotné. Já půjdu do Teucalhueyacanu, přineste mi tam jejich odpověď. A co se týká lodí, ty přestěhuji do Coyoacánu.“

Když to Tlatelolkové uslyšeli, zeptali se: „Kde máme chytit ty Tenochky, které hledáte? Už nám docházejí síly, kéž nám to dodá odvahy!“

A odešli si promluvit z Tenochky. Domlouvali se. Z člunů na sebe křičeli.

Ale nakonec nebylo možné nechat Tenochky osamocené.

OBNOVÍ SE BOJ

A tak se stalo, že na nás opět začali útočit. Vypukla bitva. Usadili se v Cuepopanu a v Cozcacuahku. Ostřelují nás kovovými šípy. Bitvu vede Coyohuehuetzin a čtyři další.

Co se týká lodí, ty jsme zakotvili v Texopanu. Tady bitva trvala tři dny a vyhnali nás odtud. Potom se objevili na Svatém nádvoří: tady se bojovalo čtyři dny.

Potom se dostali až do Yacocolka. Tam se potom objevili i ti Španělé, co přijeli po cestě z Tlilhuacánu.

A to je všechno. Jen v Tlatelolku zemřelo dva tisíce lidí. Tehdy jsme v Tlatelolku postavili stojany se šňůrami lebek (tzompantli). Tyto stojany stály na třech místech. Na tom, co byl postaven na Svatém nádvoří v Tlilancalku (černý dům), byly na tyčích napíchnuté lebky našich pánů Španělů.

V Acacolku také byly vystaveny lebky našich pánů a dvou koní. Třetí místo bylo Zacatla, před chrámem bohyně Cihuacóatl; tam byly vystavené jen lebky Tlatelolků.

A tak se stalo, že nás přišli vyhostit. Přišli se usadit na tržiště.

A Tlatelolka byl poražen, velký jaguár, velký bojovník; a tím skončila bitva.

V tu dobu bojovaly také ženy z Tlatelolka, bojovaly, vysílaly šípy.

Uštědřovaly rány vetřelcům; upevnily si na oděv válečné insignie. Suknice měly vyhrnuté nad kolena, aby mohly pronásledovat nepřítele.

A v tu dobu na pódiu na tržišti připravili pro kapitána baldachýn z přehozů a také zde postavili katapult. Bitva na tržišti trvala pět dní.

Epický popis obleženého města

A to všechno se nám stalo. Viděli jsme to, divili jsme se tomu:

cítily jsme úzkost bědného a smutného osudu.

Na cestách leží zlomené šípy.

Vítr rozvál vlasy.

Domy ztratily střechy,

jejich zdi zrudly.

Ulice a náměstí se hemží červy.

Stěny jsou potřísněné mozky.

Vody zrudly, zbarvily se,

a když je pijeme, jako bychom zhořklou vodu pili.

Tak jsme tloukli do zdí z nepálených cihel,

až naším dědictvím byla síť děr.

Štíty je chránily, ale

ani štíty neuchránily naše domovy.

Živili jsme se hlínou,

žvýkali jsme hořkou trávu,

nepálené cihly, ještěrky, myši, hliněný

prach, červy...

Jedli jsme nedovařené maso. O maso vařené se rvali u ohně, jedli ho.

Jídlo dávali na přiděl: přiděl mladíka, kněze, dítěte, panny. Stačí: chudý dostal dvě hrsti kukuřice, deset placek z much; my jsme dostali dvacet placek z hořké trávy.

Zlato, nefrit, bohaté přehozy, perí z quetzala, to, co bývalo vzácné, nemělo teď žádnou cenu.

Z tržiště byli vyhoštěni lidé, když zde postavili katapult.

Cuahtémokovi předvedli zajatce. Byli obětováni bohům, aby bohové poskytli pomoc. Ti, co je předvedli před Cuahtémoka, byli zajatí náčelníci z Tlacatecka, Z jedné a z druhé strany jim párou břicha. Sám Cuahtémoczin z vlastní vůle jim rozřezává břicha.

POSELSTVÍ ACOLNÁHUÁCATLA XÓCHITLA

V té době Španělé zajali Acolnáhuácatla Xóchitla, který měl dům v Tenochtitlánu a který potom zemřel ve válce. Dvacet dní se s ním vláčeli a potom ho zanechali na tržišti v Tlatelolku. Tam ho zasáhly střely.

Když ho vedli na tržiště, z obou stran ho drželi strážní. Nesli s sebou také katapult, kanon, který postavili v místě, kde se prodával kopál. Tam začali vyvolávat, že Xóchitl přináší lidem z Tlatelolka vzkaz od Španělů.

A tak lidé z Tlatelolka jdou pro něho v čele s huastéckým náčelníkem Huitznáhuakem.

Když zajali Xóchitla, Huitznáhuac to šel oznámit Cuahtémokovi a řekl mu: „Xóchitl přináší vzkaz.“

Tam oběsili Macuilxóchitla, krále z Huitzilopochka. A potom krále Pizotzina z Colhuacánu. Tam oba dva pověsili.

A Tlacatécátla z Cuauhtitlánu a správce Černého domu hodili psům.

A také několik lidí z Xochimilka sežrali psi.

Tři lidé z Ehécatlu, původem z Texcoka, byli také hozeni psům. Celkem byli čtyři. Z vlastní vůle se dostavili ke Španělům a nesli s sebou papíry-kodexy. Jen jeden se zachránil, stačil utéct, ostatní tři byli chyceni v Coyaocánu a usmrceni.

Pokud jde o Španěly, ti se nejdříve usadili v Coyaocánu; odtamtud potom odešli a usadili se, kde se dalo, v různých obcích.

A ve všech obcích se indiáni stali jejich poddanými. Byli darováni jako otroci.

Pánové z Tenochtitlánu dostali svobodu a odešli do Azcapotzalka.

V Coyaocánu se Španělé dohodli, jak povedou válku proti Metztitlánu. Odtamtud se vrátili do Tuly.

Potom kapitán válčil proti Uaxacace (Oaxace).

Z Acolhuacanu jdou do Metztitlánu a do Michoacánu.

A následuje Huey Mollan a Cuauhtemala a Tecuantépec.

A tady to končí. Už bylo popsáno, jak se to událo.⁵

⁵ *Anónimo de Tlatelolco* (1528). (Část věnovaná conquistě. Verze Ángela M. Garibaye K.)

XV

SMUTEČNÍ ZPĚVY O CONQUISTĚ

Konečně 8. listopadu 1519 po přechodu vulkánů Hernán Cortés a jeho lidé poprvé vstoupili do Mexika-Tenochtitlánu; vešli ulicí Iztapala, která na jihu spojovala město s břehem jezera. Indiánské texty jsou tady nadmíru výmluvné, když popisují střetnutí Motecuhzomy s Cortésem na této silnici, změněné dnes na moderní viadukt v nynějším hlavním městě Mexika. Španělé, ubytovaní v královských palácích města, mohli ohodnotit jeho velikolepost a sílu.

Tento pobyt v hlavním městě Mexiků měl ale tragický konec v důsledku zrádného útoku zorganizovaného Pedrem de Alvarado v Cortésově nepřítomnosti. Během velkých oslav Tóxcatl, které se konaly ve dnech blízkých velikonočním svátkům Španělů v roce 1520, Španělé na slavnosti Mexiky napadli. Indiánské texty otištěné v naší knize popisují tento příběh s takovým zápalem, že text můžeme vnímat jako epickou báseň, druh indiánské Iliady.

Tehdy po návratu Hernána Cortése od zálivu se Španělé rozhodli město opustit. Při útěku ztratili více než polovinu svých lidí a také všechny poklady, kterých se předtím zmocnili. Tato porážka conquistadorů, kteří se snažili uprchnout směrem na západ, po silnici Tacuba, je známá jako „smutná noc“; došlo k ní 30. června 1520.

Španělé potom hledali pomoc u svých spojenců Tlaxcaltéků. Trvalo jim téměř rok, než se 30. května 1521 zmohli na formální obléhání Mexika-Tenochtitlánu. Tehdy Hernán Cortés shromáždil 80 tisíc tlaxcaltéckých vojáků a své vlastní vojsko posílil příchodem dalších expedic z Veracruz. Mimoto 28. dubna téhož roku vypustil na jezero 13 lodí – brigantin, které při tomto obléhání sehrály důležitou úlohu.

Indiánské kroniky hovoří o tom, jakým způsobem Španělé zaútočili na město počínaje 30. květnem 1521. Popisují také různé obranné výpady domorodců, kteří zpočátku pokládali Španěly za bohy, ale nakonec je nazývali *popolocas*, což je slovo, kterým Nahuové označovali barbary. V důsledku toho, že některé z těchto dokumentů byly psány domorodými historiky ze severní části

města neboli starého Tlatelolka, velmi často se vyzdvihuje statečnost Tlatelolků na úkor samých Mexiků-Tenochoků.

V kronikách se také mluví o mladém Cuauhtémokovi, který byl zvolen vládcem, neboť po smrti Motecuhzomy se jeho nástupce Cuitláhuac stal obětí epidemie neštovic, přivezených Španěly. Tato nemoc způsobila velké ztráty na životech indiánů a zabila také následníka trůnu. Během vlády Cuauhtémoka jedna bitva stíhala druhou a není možné popírat, že na obou stranách se vyskytovaly heroické činy. A indiánská kronika je tady opět podivuhodnou epickou básní. Konečně po 80 dnech obléhání, dne 1. srpna roku 3. Dům, což odpovídá 13. srpnu 1521, padlo Mexiko-Tenochtitlán a mladý Cuauhtémoc se stal zajatcem. To, co po dobytí Mexika-Tenochtitlánu následovalo, rovněž popisují indiánské kroniky. Smuteční zpěvy, které jsme předložili, jsou důkazem, jaké trauma zanechala v duši Mexiků destrukce jejich města a kultury.

Tolik tedy v krátkosti o sledu událostí, které v této knize nahlížíme z hlediska poražených. Studium indiánských zpráv o conquistě otevírá dveře k dalším výzkumům umožňujícím hlubší historické poznání.

Tato antologie si klade za cíl nabídnout dnešnímu čtenáři jedno z nejcennějších svědectví zanechaných lidmi, kteří znali svou historii i hodnotu vlastní kulturní tvorby.

V úvodu jsme ve zkratce uvedli původ zde publikovaných indiánských dokumentů s odkazem na místo, kde jsou uloženy. Překlad těchto dokumentů usiluje o co největší věrnost originálu, a také se snaží zachovat jejich hlubokou dramatičnost. Mimo hodnoty historické má tato indiánská kronika také hodnotu literární, neboť byla schopna zachytit hloubku lidských citů a prožitků.

